

Наташа Ковачевић

ТРИ СНА ЈЕДНЕ ЖЕНЕ

— 20. година

„У сали Коларчевог универзитета. Сјајни мрки зидови и музика. Седим у првом реду и знам да су свуда око мене мушкарци али не видим ниједно лице. На подијуму оркестар и музика. Као у сну, хиљаде виолина. Онај који ствара то чудо окренут ми је леђима и видим да његове руке у чудесном темпу извлаче из људи оно што у њима и нема. Осећам безгранично дивљење и желим да овај тренутак нема краја. Изненада, изнад бине, вучене марионетским концима појављују се готово наге плесачице. Тела им блеште, ноге се дижу у ритму. У сали жагор. Мушкарци! Обузима ме бес, јер су сви, и на подијуму и иза мене у жагору похлепе. Жене! И диригент примећује да се нешто збива али у заносу не примећује узрок. Музика се кида, губи се смисао и лепота, диригентова рамена се грче. Окрећем се гомили иза себе и реско је умирујем. У том тренутку, о ужаса, диригент је прекинуо оркестар, окренуо се сали и види мене. Сагиње се претећи и упре прстом: „Ви ометате концерт“. Слеђена сам. Очекујем да кривци кажу да су то они, да ја нисам, да то није истина. Нема тишина. Сагнуте главе, уперени прст, срамота. Дижем се увређена и достојанствена и напуштам салу. Чекам да неко каже спосодносну реч и да све ствари буду, коначно, на своме месту. Ништа. Нико. Излазим из сале и стајем иза врата. Концерт се наставља. Чудесна музика се чује потмуло, као иза седам брда.“

— 30. година

„Налазим се на гробљу. Леђима сам ослоњена на врата капеле. Испред мене плато обасјан белом месечином. Гомила парова игра. Не чујем музику, не видим лица, али

мушкарци и жене, загрљени, играју исту игру. Ритам је једноличан и они се окрећу у истом правцу. Касно схватам да једино ја не играм. Осећам нелагодност и једино ме тешки чињеница да играчи немају када да то примете. Изненада, као у сну, прилази ми Шпанац. Црн, коврцаве косе, пламтећих очију и жута тена. Моли ме за игру. Усхићена крећем и видим да играм са њим. Окрећем се као други, у пару, али не осећам његово тело, нити руку ја ме држи. Али играм! Чини се да игра предуго траје и тада. Ударци звона. Сви јуримо безглаво ка вратима гробља. Ко остане умреће. Јурим лудо, ужаснуто али примећујем да нема мога партнера. Окрећем се и видим, о ужаса, да он улази у капелу и леже у сандук из кога се био дигао.“

ПОРТА

— 40. година

„Седим испред телевизора и не мислим ништа. Нека је емисија у току и ништа се не дешава. Ипак, спикер узбуђено саопштава да је у Београду погинуо Н. Н. Ужаснута сам. Умирем. И свом снагом воље јурим (или летим) и ево ме. Маса света, сва у црини, у грчу и плачу. Слебена, контролишем себе, јер, како бих оправдала да за њим плачем. Дугачак сандук, као да нема краја. У гомили што се креће испред мене видим чудну фигуру. Старији мушкарац, у фраку, црном цилиндру и белим, позлаћеним штапом. Знам да успорава и чека ме, смешећи се тихо — журим и стижем га. Брзи поглед, са стране. Фројд. „О, кажем, зар у сну ми долазите“. Дубоки поглед иза наочара. Мудар, окренут човеку. „Сада знате шта је, али сам ту да дођете до краја“. До краја мислим до мога краја. Стојимо сами испред хумке. Видим две лопате, дугачке и чисте. „Он је жив доле. Само га ви можете спасити“. „Не. Никада. Пре бих умрла него да га копам“. „Зато сам дошао, каже. Увек сте више волели себе“. Не желим да се будим. Зар буђење није умирање.“

Евидентно је да су снови:

- а) аутентични
- б) литерарно транспоновани
- ц) психолошки до крајности отворени

То да овакве снове сања једна жена у нашем веку, у овој цивилизацији што по Крлежи представља „железничку несрећу грандиозног стила“ није зачуђујуће, напротив. Симптоматичнији су други аспекти њихове егзистенције што јесу предмет анализе.

Сва три сна су, маркантно, сањана у духу онога што зовемо литература (не ценећи, наравно, „уметнички“ домет). Од сижеа, фабуле, ликова, дијалога — све до доминантног финала, ради којег се и прича „прича“, што и осветљава јарко читаву поставку приповедача тј. сањача. Не заборавимо боје (као и обично, ни у овим сновима нема мириша!), атмосферу, драмску кулису, ритам одвијања фабуле и, опет наглашавам, њихов еклантан крај.

Чини се, да су хиљаде снова градили темеље ова три, што су се у једном креативном тренутку довршила, носећи у себи поруке и свих осталих, док су, истовремено, расли и у зрењу самога сањача.

Као и у животима милиона људи кроз време и простор, у свим друштвеним констелацијама и свим егзистенцијалним ужасима, они имају за тему: отуђеност, страх, сумњу, смрт, егоизам. Циклично, снови су затворени у своје кругу, а скупа чине опет венац. Могу се тумачити кроз само први слој (прича), док други, дубљи, својим симболима неће измаћи пажњивом читаоцу.

Године зрења личности и године доживљених снова.

Први сан још је пун људи. Они, додуше, немају видљива лица, али су врло живи. Ту су и жене марионете, музика, амбијент је још романтичан (грађански), успех класифициран, сукоби друштвени, психологија мушкараца типична, издвојеност релевантна. Сањач је још у оквирима реалности својих година, још има илузија, још се нада.

Други сан је лишен првога. Његов оквир је апсурд. Амбијент је морбидан, игра парова бесмислена и отужна. Нема људи, музике и сукоба. Смрт је тешка опсесија а, нада, тежње, успех, љубав и секс су мртви. Сањач је сам, у мртвој егзистенцији, исушен и једино голи живот тражи спас.

Трећи сан је фиктивни продужетак будне реалности. Банални реквизити празног живљења, узалудног бегства од себе, време бескрајног погледа у ништа. Свуда решетке и табуи. Самозаваравање и свесност сна. Мртви Фројд и мртва гомила. Потиснуте емоције сахрањују се заувек а нема живог бића што ће их откопати. Табуи као рука Свевишњег — Недодирљивост сањача, острво егоизма у бескрају ноћи, сам са собом.

Оквири снова и њихови симболи су отуђеност, страх, сумња и смрт, а у бити егзистенција једнога бића, што живи и бива.

Живети и бити, безусловно различити, су доживљаји и стања. Живи човек а бива биће (по себи). Живи одојче и бива свест. У низу тренутака живот свим нагонима, крвљу, храни мозак што настаје као предуслов бића, које се у буђењу већ чаури у страху и сумњи свога егоизма.

Први сан.

Страх од људи евидентно је у слици мушкараца без лица. Редови дворане су карике ланца у хоризонтали а сањач, на челу, и сам је леђима једино у вези са онима иза себе. На бини, што је јасна одређеност издвојености, сам симбол успеха је фигура диригента, чији јединствено креативни покрети тела маме таласе музике. Оркестар је у тами, компактна маса инструмената, и чини се сумња да само скупа, под палицом диригента, извлаче ти људи (без тела и лица) најлепши део себе и бацају другима, доле. Музика што се живи у тој дворани је сублимација смисла и тотална срећа. Али, авај, од чега све зависи да је нема.

ПЕРГОРА

(Страх.) Драмски моменат при појави жена је огољено предубеђење (егоизма) сањача. Оне су у групи и то је трећа категорирана група (мушкарци у дворани, свирачи на бини и жене марионете). Плесачице, што вијугавим покретима тела буде еротизам скривен у целој скупини, мале лутке спољашње женствености. Није ли симбол њихових живота коначан што вуче невидљива рука традиције, вечан симбол неидентитета жене. У тренутку додира полови се диференцирају класично. Жене мамљењем свога секса, мушкарци очима своје похлепе. Сањач је сведок, ужаснут сазнањем и немоћи. Бити жена а немати тела, бити са мушкарцима а не бити мушкарац. Коначно, чињеница је да тај моменат судара доводи и до рушења смисла егзистенције. Како је музика сада кошмарна, како је диригент (дивни симбол магије успеха) немоћан и излишан. Сањач међутим, револтиран и издан, жели да се умеша и доведе ствари на своје. Он се хоће борити а не увиђа како је смешно сам. Чин борбе је унапред осуђен и тиме што показујући своју емоцију окреће леђа диригенту. Они су сада, управо, на супротним половима. Зато сањач више интуицијом но Ралиом види демонско лице диригента и његову пресуду „ви сте криви“. Громови пуцају, земља се отвара и ништа. Нема достојанства у онима који су заиста криви (мушкарци), а о марионетама и да не говоримо. Зато сањач, још у романтичним облацима свога бића, гордо и поносно напушта позорницу комедије, ушта се извргла његова егзистенција, и одлази ван. Али, авај, када је затворио врата за собом, када га не виде, он остаје иза, да слуша оно што други живе.

Сам крај првога сна је зачуђујуће двострук, пун сокова нагона, страсти, емоција, сентименталности, што плаче смешне сузе живота, а и горчине првога сазнања, „прве капи у чаши отрова“.

То стајање „иза затворених врата“ је симптоматични почетак другог и трећег сна, када се на периферији стварности бивствује, напушта битка на личном плану али, типично женски, не сече отступница. Први ударац је задат, војник је избачен из строја, али он још сања своје победе.

Други сан.

Ни по дану никаква илузија не може гробљу дати привид живота. У ноћи оно се удвостручује у кошмару управо зато што је осветљено изнутра, апсолутном тамом смрти. Смрт није, дакле, само споља, у хумкама, споменицима и најужаснијем зеленилу света, што је тело наших драгих. У ноћи смрт је испод земље, у своје свету, што га само имагинација сна може додирнути. Зато је та ноћ црна, иако бела месечина, као рефлектор, осветљава сцену где се збива кошмарна имагинација живота. Символика потенцира овим илузију, привид људи, њихово стајање, игру без му-

зике, тела без крви и меса. Али ти парови и не постоје да би то знали. Они играју оно што су им одредили милиони пре њих, препознатљиву игру шаблона, игру љубави, страсти и заједнице. Лица им се не примећују јер и не постоје, лица индивидуалности. Те гробове на којима су они и не виде, јер су их учили само да гледају.

А сањач што стоји сам, у кругу светлости а ван њега, шта он осећа, свестан да није у групи. Ни стид, ни страх, ни зебња нису право име. Када резон служи самоме себи он управо једнодимензионално штити голи егонизам. Отуда наивна констатација да самоћа није запажена. Она је присутна у констелацији других самоћа, што несвесне самих себе чине општељудску трагику. Срећа оних у пару је управо двострука несрећа, смртна изнутра, нашта и указује амбијент њихових гробљанских егзистенција. Ипак, привид ствари се нужно намеће као део традиционалног искуства и отуда израста фиктивни партнер. Израња из мрака непознатог али носи печат тривијалне препознатљивости. Атрибути мушкости су спољни (отуђеност) као код сваког позоришта сенки. Представа започиње, дакле, вулгаризованим сусретом закаснелог (мртвог) Ромеа и неживљене Јулије. Вечни сусрет, коме векови тешког искуства, тоталне баналности и романтичне илузије нису прекинули ланац. Али, авај, где је тај мушкарац, где је страст тела, ватра екстазе, самозаборав. Сањач изгледа игра сам са собом, своју бесмислену партију удвоје. Ужас, што расте у њему пригушује присуство других, а они свој ужас крију у очима мрака. Време што се мери не секундама дана већ месецима година, траје и траје. У својој бесмртности може се мерити једино са људском глупошћу. Неочекивано и нелогично рефлексори се, најзад, гасе и бегство ка гробљанским вратима је ужас рођења, што га у својој подевести носи сваки рођени. Тај простор који сањач јури као тркач оловних ногу, тај корак без корака, то хрљење без стварног покрета, тај плач одбаченог (из материце), то лудило страха од смрти је кошмар сна, кога жива стварност достиже у екстремним и изузетним тренуцима. Он брише читаво биће, живовање и бивствовање и у читавој фарси је заиста трагичан својим апсурдом. То голи нагон дубином свога корена брани право на живот. Сањач је у маси једнаких и нема мисли да оцени ову истину. Негде при крају стазе он се, ипак, сећа и окреће. Мит о Орфеју добија печат века. Дивни Шпанац се враћа у свој мртвачки ковчег, у самога себе, као лептир у гусеницу. Мртвило његовог бића добија и коначну форму, јер он је мртав и рођен. А живи сањач не види црту што прелази из мрака мртвих у мрак живих.

ПРЕСТА
ПОРТОВА

Трећи сан.

Овај сан и није сан у уобичајеном смислу речи, не само продуженошћу тривијалне стварности, већ и чињеницом сањања у самоме сну.

Није ли тиме буђење двоструко. Буђења из сна о сну, из себе у себе. Просветљење бића из несвесног у свесног. Излазак из таме подсвести у светлост прасвести, из личног у животно, из индивидуалног у космичко.

ПОРТАЛА
ПОРТАЛА

Прва прича овога сна је, рекосмо, типична свакодневница празнине. Сањач не осећа, не мисли и не зна. Зидови собе су крлетка овога века, у којој ухваћени човек се пуни Орвалдовом визијом тоталитарности. Телевизор је банални симбол издвојености од других, празнина у празнини, што ипак таласима квазимагнетизма кљука главе по истом узору. И тада, стигне порука самоме сањачу, доведеном у стање бесвесности — „Он је умро“. То — он — овде и није биће, није ни лице. Он је пројекција истине свога ја. Он је не ја, што га сањач тражи и увек погрешно налази, јер се плаши самога себе. Он је пројекција онога што се нема а, чини се, без чега се не може. Он пројектује другог што у нама види оно што немамо и зато нас воли (кад ми већ сами себе не волимо). Он је сублимација бегства од истине свога ега. Друга прича је средиште откровења. Амбијент сахране је индикатор сањачеве предсвести. Ти људи што плачу, крију своја лица (идентитете) у жалости за изгубљеном (а никада нађеном) љубављу другог бића. Њихови јецаји и сузе су и тежња да се врате у мајку, у блажено време бесконачног не — ја. Они умиру јавно, без стида, свим својим удовима, док главу (интелект) покривају страсном емоцијом бола (земаљском). Сањач то још не може, мада га хистерија доводи у ужас својом хипнотизерском оргијом. И тада, најзад Фројд. Велики откривач, учитељ и заштитник, пред чијом хуманом мудрошћу сањач неће више да сања. „У сну ми долазите“ — каже. И буђење свести више није прича, већ истина што се казује гола, апсолутна. У дијалогу са самим собом (сањач и његова подсвест) мучно и ужасно се јавља хумка, која тражи да се отвори. Да ли је доле живо биће или леш мора се сазнати, сада или никада више. Две беле лопате као два бела ножа. „Само ви то морате урадити“ каже подсвест сањачу, а то ви је дистанца лажи што годинама заварава. „Не, пре бих умрла“. Значи, не. Свест је рођена и она неће да се закопава. Свест о томе да је сањач најзад открио да признаје себе, да је сазнао себе. Али, он не жели, чини се, да се буди, јер се плаши умирања. Парадоксално, он то, логично, хоће али се боји да не заборави откровење, да га белина дана не убије пре него је стигао да будан схвати буђење. Буђење себе.